Iranian Journal of Rehabilitation Research in Nursing Original Article

Summer 2024, Volume 10, Issue 4 10.22034/IJRN.10.4.3

Predicting Self-expression of Adolescent Students: The Role of Self-esteem & Family Communication Patterns

Samira Atefi Far[1], Mohammad Reza Asadi Younesi [2*], Majid Pakdaman[3]

1- Ph.D. Student of Educational Psychology, Department of Psychology, Qaenat Branch, Islamic Azad University, Qaenat, Iran.
2- Assistant Professor, Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Birjand, Birjand, Iran.
3- Assistant Professor, Department of Psychology, Qaenat Branch, Islamic Azad University, Qaenat, Iran.

Corresponding Author: Mohammad Reza Asadi Younesi: Assistant Professor, Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and psychology, University of Birjand, Birjand, Iran.
Email: yoonesi@birjand.ac.ir

Received: 2023/10/27 Accepted: 2024/3/18

Abstract

Introduction: Identifying the factors that contribute to the self-expression of teenage students is crucial for facilitating effective individual and interpersonal communication and interactions. Therefore, this study was conducted to examine the role of self-esteem and family communication patterns in predicting teenagers' assertiveness.

Methods: The research method was descriptive-correlation. The research population included all female students of the first secondary school in Birjand city in the academic year of 2021-2022, of which 204 people were selected as a sample using the available sampling method. The tools used were Rosenberg's self-esteem questionnaires (1965), Koerner and Fitzpatrick's family communication patterns (2002), and Gambridge and Ritchie's self-expression (1975), which were completed by the participants. Data analysis was done with SPSS version 24 software and Pearson's correlation coefficient test and multiple regression simultaneously.

Results: The results showed that there was a positive and significant relationship between self-esteem (r=0.583) and family communication patterns (r=0.582) with self-expression, and self-esteem and family communication patterns explained 41.3% of the variance assertiveness (p<0.01).

Conclusions: The research results demonstrate the significance of self-esteem and family communication patterns in enhancing students' self-expression. Therefore, by nurturing self-esteem and enhancing family communication patterns, it becomes feasible to facilitate the growth of self-expression among teenage students.

Keywords: Self-esteem, Family, Communication, patterns, Assertiveness, Teenage, Students.

[Downloaded from ijrn.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.22034/IJRN.10.4.3]

نشریه پژوهش توانبخشی در پرستاری
مقاله پژوهشی
تابستان ۱۴۰۳، دوره ۱۰، شماره ٤
10.22034/IJRN.10.4.3

پیش بینی ابراز وجود دانش آموزان نوجوان: نقش عزت نفس و الگوهای ارتباطی خانواده

سمیرا عاطفی فر[۱]، محمدرضا اسدی یونسی[۲*]، مجید پاکدامن[۳]

۱- دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، گروه روانشناسی، واحد قاینات، دانشگاه آزاد اسلامی، قاینات، ایران.
۲- استادیار، گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.
۳- استادیار، گروه روانشناسی، واحد قاینات، دانشگاه آزاد اسلامی، قاینات، ایران.

نویسنده مسئول: محمدرضا اسدی یونسی، استادیار، گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.
ایمیل: yoonesi@birjand.ac.ir

دریافت مقاله: ۵/ ۸/ ۱۴۰۲ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۱۲/۲۸

چکیده

مقدمه: شناسایی عوامل مؤثر در ابراز وجود دانش آموزان نوجوان، نقش مهمی در برقراری و حفظ ارتباطات و تعاملات فردی و بین فردی دارد، بنابراین مطالعه حاضر باهدف نقش عزت‌نفس و الگوهای ارتباطی خانواده در پیش‌بینی ابراز وجود نوجوانان انجام شد.

روش کار: روش پژوهش توصیفی- همبستگی بود. جامعه پژوهش شامل تمامی دانش آموزان دختر متوسطه اول شهر بیرجند در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بودند، که۲۰۴ نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار استفاده شده پرسشنامه های عزت‌نفس روزنبرگ (۱۹۶۵)، الگوهای ارتباطی خانواده کوئرنر و فیتزپاتریک (۲۰۰۲) و ابراز وجود گمبریج و ریچی (۱۹۷۵) بود که توسط مشارکت کنندگان تکمیل گردید. تحلیل داده‌ها با نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۴ و آزمون ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه به شیوه هم زمان انجام شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد بین عزت‌نفس(r=۰/۵۸۳) و الگوهای ارتباطی خانواده (r=۰/۵۸۲) با ابراز وجود رابطه مثبت و معناداری وجود داشت، همچنین عزت‌نفس و الگوهای ارتباطی خانواده، ۴۱/۳ درصد از واریانس ابراز وجود را تبیین نمودند (p<۰/۰۱).

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش نشان دهنده اهمیت عزت‌نفس و الگوهای ارتباطی خانواده در بهبود ابراز وجود دانش‌آموزان هست، بنابراین با پرورش عزت نفس و ارتقای الگوهای ارتباطی خانواده به افزایش ابراز وجود دانش آموزان نوجوان می توان کمک نمود.

کلیدواژه ها: عزت‌نفس، الگوهای ارتباطی خانواده، ابراز وجود، دانش آموزان نوجوان.

مقدمه

نوجوانی دوره انتقال فرد از کودکی به بزرگسالی است (۱). شناخت تغییرات و مراحل مختلف دوره نوجوانی می‌تواند بر رشد سالم فرد کمک کنند (۲). یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین مهارت‌های اجتماعی در دوره نوجوانی که در برقراری حفظ و انسجام روابط میان فردی اهمیت دارد، ابراز وجود (Assertiveness) است (۳). ابراز وجود یکی از مؤلفه‌های توانمندی اجتماعی است، و به توانایی فرد در بیان و دفاع از عقاید، علاقه‌مندی‌ها و احساسات خود به نحوی شایسته و بدون اضطراب اطلاق می‌شود (۴). ابراز وجود یعنی توانایی یک فرد برای دفاع از خود و نیز توانایی نه گفتن به تقاضاهایی که فرد نمی‌خواهد انجام بدهد (۵). ابراز وجود توانایی دانش آموزان را برای جمع‌آوری اطلاعات مهم به‌منظور تصمیم‌گیری بهبود می‌بخشد و تمایل آن‌ها را برای کسب اهداف حرفه‌ای نیرومند می‌سازد، و

[Downloaded from ijrn.ir on 2026-11-18]
[DOI: 10.22034/IJRN.10.4.3]

موجب بالا رفتن احساس خودکارآمدی و کنترل درونی فرد می‌شود، احساس توانمندی را افزایش و استرس و نگرانی را کاهش می‌دهد (۶). ابزار وجود یکی از مهمترین و اساسی ترین مهارت های اجتماعی در برقراری حفظ و بهبود روابط میان فردی است که فرد را قادر می سازد تا بدون اضطراب بتواند، افکار، شناخت ها، احساس ها و هیجان های خود را به صورت صادقانه ابراز کند، اما نقص آن مشکلات فراوانی را برای دانش آموزان به همراه دارد (۷)، از این رو شناسایی عوامل موثر و راه های ارتقای ابراز وجود لازم و ضروری است.

یکی از ویژگی‌های مؤثر بر تکامل شخصیت هر فرد، عزت‌نفس (self-esteem) است (۸). عزت‌نفس ارزیابی فرد درباره‌ی خود و توانمندی‌هایش است (۹). عزت نفس به عنوان تصوری که فرد از خود دارد شناخته می شود، این مؤلفه از طریق تجربیات محیطی شکل می گیرد (۱۰)، در واقع عزت نفس به این اشاره دارد که افراد چگونه خود را به عنوان یک کل ارزیابی می کنند (۱۱). افراد باعزت‌نفس بالا به خود اهمیت می‌دهند، اعتماد به نفس بالایی دارند، به دیگران احترام می‌گذارند و به موفقیت‌های خود افتخار می‌کنند، در مقابل، افراد باعزت‌نفس پایین، مستعد ابتلا به اختلالات سایکولوژیک، سلامت روان، خودکارآمدی، تصویر ذهنی و حس رهبری ضعیف‌تری هستند (۱۲). کسی که عزت‌نفس دارد، احساس ارزشمندی، امید و توانمندی می کند، درنتیجه فرد مقاصد عالی‌تری را انتخاب و باانگیزه‌ی بیشتری تلاش می‌کند و عملکرد بهتری در عرصه‌های مختلف زندگی دارد (۱۳). در مطالعات رابطه عزت‌نفس با ابراز وجود دانش آموزان (۱۴)، ابراز وجود دانشجویان (۱۵)، ابراز وجود نوجوانان (۱۶) تأیید شده است. عوامل بسیاری می‌توانند در ابراز وجود نوجوانان در ارتباط باشند و آن را تحت تأثیر قرار دهند، یکی از این عوامل الگوی ارتباطی خانواده (Family communication pattern) است (۱۷). خانواده سیستمی هست که اعضای آن به‌طور مداوم در حال تعریف مجدد ماهیت روابط خود بر مبنای الگوی ارتباطاتشان هستند آید (۱۸). شناخت انواع مختلف الگو و سبک‌های ارتباطات خانوادگی علاوه بر توصیف، به‌پیش بینی و توضیح عملکرد خانواده و توصیه‌ها و تجویزهای مربوط به آن کمک می‌کند (۱۹). الگوهای ارتباطی بیشتر از این‌که یک خصیصه شخصیتی باشد، حاصل تجارب ناشی از تعاملات خانوادگی است (۲۰). مفهوم الگوی ارتباطی خانواده ساختار علمی از دنیای ظاهری خانواده است که بر اساس ارتباط اعضای خانواده با یکدیگر و اینکه اعضاء چه چیزی به یکدیگر می‌گویند و چه‌کار انجام می‌دهند و اینکه چه معنایی از این ارتباطات دارند تعریف می‌شود (۲۱). دو بعد زیربنایی جهت‌گیری گفت‌وشنود و جهت‌گیری همنوایی در الگوهای ارتباطی خانواده معرفی‌شده است(۲۲). جهت‌گیری گفت‌وشنود اشاره با شرایطی دارد که در آن خانواده اعضا را به شرکت آزادانه و آسان در تعامل و گفتگو در زمینه های گوناگون تشویق می‌کند، اعضای با یکدیگر تعامل دارند و امکان طرح طیف گسترده‌ای از موضوعات بدون محدودیت زمانی رادارند (۲۳)، افراد خانواده فعالیت‌های انفرادی افکار و احساساتش را با اعضا خانواده در میان می‌گذارند و اعضای خانواده در کنار یکدیگر و باهم تصمیم می‌گیرند (۲۴). از سویی دیگر جهت‌گیری همنوایی به این معناست که ارتباطات خانواده تا چه حد شرایط همسان بودن نگرش‌ها، ارزش‌ها و عقاید را مورد تأکید قرار می‌دهد. خانواده‌ها با همنوایی زیاد در تعاملات خود بر همسانی باورها و نگرش‌ها تأکیددارند، تعاملات آن‌ها بر همنوایی، اجتناب از تعارض و وابستگی متقابل خانواده به هم تکیه دارد (۲۵). پژوهش‌ها از رابطه الگوهای ارتباطی خانواده با جرأت ورزی دانش آموزان دختر (۲۶)، رفتار جرأت مندانه در دانشجویان (۲۷) و رابطه بین ابعاد الگوهای ارتباطات خانواده/ استادان و جرات ورزی در دانشجویان (۲۸) حکایت دارند.

نوجوانی یکی از چالش‌برانگیزترین، تنش‌زاترین جذاب‌ترین و درعین‌حال مشکل‌سازترین دوران زندگی هم برای نوجوانان و هم برای والدین معلمان و متخصصان سلامت جامعه است، درعین‌حال نوجوانی دوره‌ای با بهترین خوشی‌ها، تفریحات، تهییج‌ها، آرمان‌گرایی‌ها و خوش‌بینی‌هایی است که طی آن نوجوان لذت استقلال، صمیمیت و برنامه‌ریزی برای آینده را می‌چشد (۲۹). لذا سرمایه‌گذاری بر روی سلامت و رشد اجتماعی نوجوانان در محیطهای آموزشی و خارج از محیطهای آموزشی به عنوان یکی از مهم‌ترین موضوعات نظام سلامت مطرح است (۱). از سویی نظر به اهمیت و نقش الگوهای ارتباطی خانواده و عزت‌نفس دراین‌بین، تاثیر ابراز وجود در روابط فردی و اجتماعی و وجود خلأ پژوهشی در زمینه ارتباط متغیرهای مذکور در جامعه هدف موجب شد تا مطالعه حاضر باهدف بررسی نقش عزت‌نفس و الگوهای ارتباطی خانواده در پیش‌بینی ابراز وجود نوجوانان انجام شود

[Downloaded from ijm.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.22034/IJRN.10.4.3]

و بـه دنبـال پاسـخ بـه ایـن سـؤال اسـت کـه آیـا عزت‌نفـس و الگوهـای ارتباطـی خانـواده در پیش‌بینـی ابـراز وجـود نوجوانـان نقـش دارنـد؟

روش کار

روش پژوهـش توصیفـی- همبسـتگی بـود. جامعـه پژوهـش شـامل تمامـی دانـش آمـوزان دختـر متوسـطه اول شـهر بیرجنـد در سـال ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بودنـد. بـرای تعییـن حجـم نمونـه از فرمـول تاباچینـک و فیـدل، یعنـی ($n \leq m+$ ۱۰۰) اسـتفاده شـد کـه در آن n حجـم نمونـه و m تعـداد متغیرهـای پیش‌بیـن اسـت، اسـتفاده شـد(۳۰). در ایـن پژوهـش بـا توجـه بـه وجـود دو متغیـر پیش‌بیـن (دو بعـد الگوهـای ارتباطـی و یـک بعـد عزت‌نفـس) حجـم نمونـه ۱۰۳ نفـر برآورد. ازآنجایی‌کـه معادلـه بـالا حداقـل حجـم نمونـه را محاسـبه می‌کنـد، لـذا بـرای اطمینـان از حجـم نمونـه، ریزش‌هـای احتمالـی و افزایـش تعمیم‌پذیـری نتایـج تعـداد ۱۲۰ نفـر بـه روش نمونه‌گیـری در دسـترس به‌عنـوان نمونـه انتخـاب شـدند. ملاک‌هـای ورود شـامل حضـور در دوره اول متوسـطه، همـکاری و رضایـت آگاهانه بـرای شـرکت در پژوهـش، داشـتن سـلامت روان کامـل بـر اسـاس پرونـده مشـاوره‌ای و مـلاک خـروج شـامل عـدم تمایـل بـه همـکاری و پرسشـنامه‌های مخـدوش و ناقـص بـود. ابـزار گـردآوری اطلاعـات شـامل پرسـش‌نامه زیـر بودنـد:

پرسشـنامه عزت‌نفس: ایـن مقیـاس۱۰ سـؤالی توسـط روزنبـرگ (۱۹۶۵) طراحی‌شـده کـه سـؤالات بـر روی مقیـاس لیکـرت چهاردرجـه‌ای از کامـلاً مخالفـم (نمـره صفـر) تـا کامـلاً موافقـم (نمـره سـه) می‌سـنجد کـه سـؤالات ۱ تـا ۵ به‌صـورت مثبـت و سـؤالات ۶ تـا ۱۰ دارای نمره‌گـذاری معکـوس هسـتند. دامنـه نمـرات ایـن مقیـاس بیـن ۴۰-۱۰ هسـت کـه نمـرات بالاتـر نشـانگر عزت‌نفـس بیشـتر اسـت... روزنبـرگ، روایـی محتوایـی آن را تأییـد و پایایـی بـه روش آلفـای کرونبـاخ در دامنـه ۰/۸۸ تـا ۰/۷۷ گـزارش نمـود (۳۱). در پژوهـش رجبـی و بهلـول (۱۳۸۶) روایـی محتوایـی توسـط اساتید تأییـد و پایایـی بـه روش آلفـای کرونبـاخ ۰/۸۴ گـزارش شـد (۳۲). در پژوهـش حاضـر پایایـی این پرسشـنامه بـه روش آلفـای کرونبـاخ ۰/۷۸ بـه دسـت آمـد.

پرسشـنامه الگوهـای ارتباطـی خانـواده: این پرسشـنامه ۲۶ سـؤالی توسـط کوئرنـر و فیتزپاتریـک (۲۰۰۲) تهیـه شـده اسـت کـه دو زیـر مؤلفـه جهت‌گیـری گفـت و شـنود و جهت‌گیـری همنوایـی را بـر اسـاس مقیـاس لیکـرت پنـج گزینـه‌ای از خیلـی کـم (نمـره یـک) تـا خیلـی زیـاد (نمـره پنـج) می‌سـنجد. ۱۱ گویـه اول مربـوط بـه بعـد همنوایـی بـا حداقـل ۱۱ نمـره و حداکثـر ۵۵ و ۱۵ گویـه بعـد مربـوط بـه بعـد گفت‌وشـنود بـا حداقـل ۱۵ نمـره و حداکثـر ۷۵ می‌بخشـد. کوئرنـر و فیتزپاتریـک، روایـی محتوایـی آن را تأییـد و پایایـی بـه روش آلفـای کرونبـاخ زیـر مؤلفـه جهت‌گیـری همنوایـی ۰/۸۹ و جهت‌گیـری گفت‌وشـنود ۰/۸۴ گـزارش کردنـد (۲۲). در پژوهـش کـوروش نیـا و لطیفیـان (۱۳۸۶) روایـی بـه روش تحلیـل عاملـی تأییـد و پایایـی بـا روش آلفـای کرونبـاخ در مـورد جهت‌گیـری گفت‌وشـنود ۰/۸۱ و جهت‌گیـری همنوایـی ۰/۸۹ بـه دسـت آمـد (۳۳). در پژوهـش حاضـر پایایـی بـا روش آلفـای کرونبـاخ در مـورد جهت‌گیـری گفت‌وشـنود ۰/۸۱ و جهت‌گیـری همنوایـی ۰/۹۲ بـه دسـت آمـد پرسشـنامه ابـراز وجـود: این پرسشـنامه ۴۰ سـؤال توسـط کمبریج و ریچـی (۱۹۷۵) ساخته‌شـده کـه سـه بعـد ابـراز وجـود شـامل ناراحتـی از ابـراز وجـود، احتمـال پاسـخ درگیـر شـدن در رفتـار ابـراز وجـود و تشـخیص ابـراز وجـود را برحسـب یـک مقیـاس درجه‌بنـدی پنـج گزینـه‌ای از خیلـی کـم (نمـره یـک) تـا خیلـی زیـاد (نمـره پنـج) می‌سـنجد. نمـره بـرش در ایـن پرسشـنامه ۵۲ اسـت و کسـانی کـه در ایـن مقیـاس نمـرات کمتـر از ۵۲ کسـب می‌کننـد، به‌عنـوان افـراد دارای جـرات ورزی پاییـن، تشـخیص داده می‌شـوند. کمبریـج و ریچـی، روایـی عاملـی ماده‌هـای مختلـف مقیـاس رابیـن ۰/۳۹ تـا ۰/۷۰ و ضریـب پایایـی آن را از طریـق ضریـب آلفـای کرونبـاخ ۰/۸۱ گـزارش کرده‌انـد (۳۴). در پژوهـش زارع و خرمانـی (۱۳۹۵) روایـی همگـرای ۰/۴۲ و ضریـب پایایـی ایـن آزمـون بـا اسـتفاده از روش آلفـای کرونبـاخ بـرای دو قسـمت مقیـاس بـه ترتیـب ۰/۷۱ و ۰/۷۲ محاسبه‌شـده اسـت(۳۵). در پژوهـش حاضـر پایایـی ایـن پرسشـنامه بـه روش آلفـای کرونبـاخ ۰/۸۴ بـه دسـت آمـد.

پـس از تنظیـم پرسشـنامه‌ها و کسـب اجـازه از مسـئولین آموزش‌وپـرورش و آزمودنی‌هـا، پرسشـنامه‌های پژوهـش در اختیـار دانش-آمـوزان قـرار گرفـت. در تمامـی مراحـل انجـام پژوهـش، ملاحظـات اخلاقـی رعایـت شـد، بدین‌صـورت ابتـدا بـا کسـب رضایـت آگاهانـه از دانـش آمـوزان پرسشـنامه‌های پژوهـش توسـط محقـق در اختیـار آن‌هـا قـرار گرفـت. سـپس توضیحـات لازم از سـوی پژوهشـگر دربـاره نحـوه تکمیـل پرسشـنامه بـه دانـش آمـوزان ارائـه شـد. از آزمودنی‌هـا خواسـته شـد کـه اگـر در فراینـد تکمیـل پرسشـنامه‌ها بـا مشـکلی مواجـه شـدند از پژوهشـگر سـؤال کننـد. جهـت تحلیـل داده‌هـا از نرم‌افـزار SPSS نسـخه ۲۴ و از ضریـب همبسـتگی پیرسـون و آزمـون رگرسـیون چندگانـه بـه شـیوه هـم زمـان اسـتفاده شـد.

[Downloaded from ijm.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.22034/IJRN.10.4.3]

یافته‌ها

بر اساس نتایج به دست آمده میانگین و انحراف معیار سنی افراد نمونه برابر با ۰/۸۴۱±۱۴/۵۵ بود. از بین افراد نمونه ۱۲۰ نفر (۵۸/۸ درصد) دانش‌آموز پایه هفتم، ۵۶ نفر (۲۷/۵ درصد) دانش‌آموز پایه هشتم و ۲۸ نفر (۱۳/۷ درصد) دانش‌آموز پایه نهم بودند. همچنین از بین والدین افراد نمونه ۱۷۲ نفر (۸۴/۳ درصد) با هم زندگی میکنند، ۱۸ نفر (۸/۸ درصد) والدین طلاق گرفته‌اند و ۱۴ نفر (۶/۹ درصد) یکی از والدین فوت کرده بودند. در جدول ۱. نتایج همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه میان عزت‌نفس و الگوهای ارتباطی خانواده با ابراز وجود نوجوانان، به همراه میانگین و انحراف معیار نمرات آورده شده است.

جدول ۱. ماتریس ضرایب همبستگی بین عزت‌نفس و الگوهای ارتباطی خانواده با ابراز وجود

متغیر	میانگین	انحراف معیار	۱	۲	۳	٤	٥
۱- عزت‌نفس	۳/۷۷	۰/۶۶۵	۱				
۲- جهت‌گیری گفت‌وشنود	۴۷/۱۹	۶/۵۶۸	**۰/۵۶۹	۱			
۳- جهت‌گیری همنوایی	۳۱/۸۰	۶/۳۸۸	**۰/۵۰۴	**۰/۵۵۱	۱		
۴- الگوهای ارتباطی خانواده	۷۸/۹۹	۱۱/۴۱۰	**۰/۶۱۰	**۰/۸۸۴	**۰/۸۷۷	۱	
۵-ابراز وجود	۱۲۴/۷۶	۲۰/۱۱۳	**۰/۵۸۳	**۰/۵۳۲	**۰/۴۹۲	**۰/۵۸۲	۱

**معنی داری در سطح ۰/۰۱ *معنی داری در سطح ۰/۰۵

بر اساس نتایج جدول۱. ضرایب همبستگی محاسبه‌شده بین عزت‌نفس و الگوهای ارتباطی خانواده با ابراز وجود مثبت و معنادار بود ($p<۰/۰۱$). بر این اساس نتیجه گرفته می‌شود عزت‌نفس و الگوهای ارتباطی خانواده با ابراز وجود رابطه مستقیمی دارد و افرادی که عزت‌نفس و الگوهای ارتباطی خانواده بالاتری دارند، از ابراز وجود بیشتری برخوردارند.

به منظور پیش‌بینی ابراز وجود از طریق عزت‌نفس و الگوهای ارتباطی خانواده، از آزمون رگرسیون چندگانه استفاده شد. برای بررسی استقلال باقی مانده‌ها از آماره دوربین-واتسون استفاده شد. مقدار آماره دوربین-واتسون برابر با ۱/۷۴۶ بدست آمد که با توجه به اینکه مقدار آن در فاصله ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد می‌توان گفت پیش فرض استقلال باقی مانده‌ها رعایت شده است. نرمال بودن توزیع نمرات با استفاده از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف مورد بررسی قرار گرفت که با توجه به عدم معنی‌داری مقادیر بدست آمده فرض نرمال بودن توزیع نمرات پذیرفته شد ($P<۰/۰۵$). برای بررسی وجود همخطی چندگانه بین متغیرهای پیش‌بین از شاخص‌های تحمل و عامل تورم واریانس (VIF) استفاده شد که با توجه به نتایج بدست آمده انحرافی از مفروضه همخطی چندگانه مشاهده نشد. مقدار F بدست آمده برای بررسی مدل رگرسیونی برابر با ۴۸/۵۹۹ می باشد که در سطح آلفای کوچکتر از ۰/۰۱ معنی دار است، که نشان می‌دهد عزت‌نفس و الگوهای ارتباطی خانواده می‌توانند تغییرات مربوط به ابراز وجود را به خوبی تبیین نمایند و نشان دهنده مناسب بودن مدل رگرسیونی ارائه شده است.

جدول ۲. نتایج تحلیل رگرسیون برای پیش‌بینی ابراز وجود بر اساس متغیر عزت‌نفس و الگوهای ارتباطی خانواده

مدل	B	SE	Beta	t	مقدار احتمال	R	مجذور R تعدیل شده	مقدار F	مقدار احتمال
ثابت	۳۲/۵۹۴	۸/۱۵۱		۳/۹۹۹	<۰/۰۱	۰/۶۴۹	۰/۴۱۳	۴۸/۵۹۹	۰/۰۱
عزت‌نفس	۱/۹۵۳	۲/۰۶۰	۹/۳۶۲	۵/۳۱۸	<۰/۰۱				
جهت‌گیری گفت‌وشنود	۰/۶۸۳	۰/۲۱۶	۹/۲۲۳	۳/۱۶۷	<۰/۰۱				
جهت‌گیری همنوایی	۰/۵۸۷	۰/۲۱۱	۹/۱۸۷	۰/۷۸۱	<۰/۰۱				

با توجه به نتایج جدول ۲، ضریب همبستگی چندگانه بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته برابر با ۰/۶۴۹ می‌باشد. همچنین مقدار مجذور R تعدیل شده برابر با ۰/۴۱۳ می‌باشد که نشان می‌دهد عزت‌نفس و الگوهای ارتباطی خانواده، ۴۱/۳ درصد از واریانس ابراز وجود را تبیین نموده اند. بر اساس نتایج بدست آمده عزت‌نفس($\beta=۰/۳۶۲$،$p<۰/۰۱$)،

[Downloaded from ijm.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.22034/IJRN.10.4.3]

جهت‌گیری گفت‌وشنود (β=۰/۲۲۳،p<۰/۰۱) و جهت‌گیری همنوایی (β=۰/۱۸۷،p<۰/۰۱) به‌صورت مثبت ابراز وجود نوجوانان را پیش‌بینی می‌کنند.

بحث

مطالعه حاضر باهدف نقش عزت‌نفس و الگوهای ارتباطی خانواده در پیش‌بینی ابراز وجود نوجوانان انجام شد، نتایج نشان داد رابطه بین عزت‌نفس با ابراز وجود مثبت و معنادار بود، و عزت‌نفس به‌صورت مثبت ابراز وجود نوجوانان را پیش‌بینی می‌کند، بر این اساس می توان گفت افرادی که عزت‌نفس بالاتری دارند، از ابراز وجود بیشتری برخوردارند. یافته فوق با نتایج مطالعات مرتبط پیشین در این زمینه همسو است. به طور مثال یافته‌های پژوهش فردوسی و وکیلی (۱۴۰۲) نشان داد که عزت‌نفس اثر مستقیم و معنی‌داری بر ابراز وجود دانش آموزان متوسطه دارد (۱۴)، نتایج مطالعه‌ای دیگر بر روی دانشجویان نشان داد که عزت‌نفس با ابراز وجود رابطه مثبت دارد (۱۵). پژوهش دارجان و همکاران (۲۰۲۱)، نشان داد همبستگی قوی بین عزت‌نفس و ابراز وجود نوجوانان ژاپنی وجد داشت (۱۶). در تبیین نتیجه به‌دست‌آمده می‌توان گفت عزت‌نفس توانمندی خوش‌بینی را در فرد شکل می‌دهد، خوش‌بینی به‌طور مؤثری جنبه‌های مختلف دانش‌آموز ازجمله کاهش انفعال و سازگاری فرد با مشکلات را موجب شده و شخص را به چالش با مسائل برمی‌انگیزد و مدیریت هر چه‌بهتر روابط میان فردی را سبب می‌شود، کارایی، امید و خوش‌بینی بالاتر را به همراه دارد. از قضاوت دیگران نمی‌هراسد، بنابراین احساسات واقعی خود را نیز بی‌پرده و بدون سانسور با دیگران در میان می‌گذارند(۳۶)، از طرفی افراد دارای عزت‌نفس ضعیف مهارت‌های اجتماعی ضعیف‌تری از خود نشان می‌دهند، ابتکار و صراحت بیان کمتری دارند، حس خودکفایی و نگرش ضعیف‌تری نسبت به کار وزندگی دهند و کار آیی کمتری را تجربه می‌کنند؛ برعکس افرادی که عزت‌نفس بالا دارند در انجام امور حرفه‌ای اعتماد بیشتری به خود دارند، بهتر می‌توانند در محیط کار و شرایط آن تأثیر بگذارند و دیدگاه‌های مثبت بیشتری نسبت به خود می‌کنند. آن‌ها دلیلی برای دروغ‌گویی و تظاهر نمی‌بینند، آن‌ها خود را تمام‌قد قبول دارند و از اینکه دیگران درباره‌شان چه فکر می‌کنند اذیت نمی‌شوند. لذا ابراز وجود بیشتری از خود نشان می‌دهند.

نتایج نشان داد همبستگی بین الگوهای ارتباطی خانواده با ابراز وجود مثبت و معنادار بود، و مولفه های الگوهای ارتباطی شامل جهت‌گیری گفت و شنود و جهت‌گیری همنوایی به‌صورت مثبت ابراز وجود نوجوانان را پیش‌بینی می‌کنند، بنابراین نوجوانان دارای الگوهای ارتباطی خانواده بهتر، از ابراز وجود بیشتری برخوردارند. نتیجه به دست آمده با نتایج مطالعات مشابه پیشین در این زمینه همسو است، به عنوان مثال مطالعه هارون رشیدی و کاظمیان مقدم (۱۳۹۷) نشان داد بین الگوهای ارتباطی و انسجام خانواده با جرأت‌ورزی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد (۲۶). همچنین یافته‌های پژوهشی دیگر بر روی دانشجویان نشان داد که جهت‌گیری گفت‌وشنود خانواده پیش‌بینی کننده مثبت و معنادار وجهت گیری همنوایی پیش‌بینی کننده منفی و معنادار رفتار جرأت مندانه می‌باشد (۲۷). در همین راستا مطالعه خرمایی و زارع (۱۳۹۵) نشان داد جهت‌گیری گفت‌وشنود و هم‌نوایی به‌منزله ابعاد الگوهای ارتباطات خانواده/ استادان به صورت مستقیم قدرت پیش‌بینی جرات ورزی دانشجویان را دارند (۲۸). در تبیین یافته فوق می‌توان گفت نوجوانان بر اساس تعامل خود با والدین دارای قدرت ابراز وجود متفاوتی هستند به‌طوری‌که دانش‌آموزانی که در جو خانوادگی با گفت و شنود خوب زندگی می‌کنند، از سطح بالای ابراز وجود برخوردارند؛ اما دانش آموزان با جو خانوادگی همنوایی زیاد افرادی هستند که ابراز وجود کمتری دارند. علت این امر حاکی است که در خانواده‌های با همنوایی زیاد والدین مستبد و کنترل‌کننده هستند. آن‌ها تأکید دارند که فرزندان شان باید از تعارض و مقابله با جمع پرهیز کنند؛ در بحث‌ها تسلیم آن‌ها شوند؛ به بزرگ‌ترها احترام بگذرند، از تعارض و وابستگی متقابل خانواده بپرهیزند، لذا در این خانواده‌ها از فرزندان انتظار می‌رود تا مطابق با میل والدین شان عمل کنند، درنتیجه فرزندان این‌گونه خانواده‌ها یاد می‌گیرند که از منابع قدرت پیروی، و از بحث و ابراز عقیده در مورد مسائل مختلف جلوگیری کنند که همین مسئله باعث کاهش توانایی آن‌ها در بروز رفتار جرأت مندانه در تعاملات اجتماعی می‌شود (۳۷). برعکس در خانواده‌هایی با بعد گفت و شنود زیاد به علت باز و خودانگیخته بودن ارتباطات بحث‌های گسترده و در زمینه موضوعات مختلف صورت می‌گیرند، والدین به در نظر گرفتن همه جوانب یک مطلب قبل از تصمیم‌گیری بیان آشکار عقاید و حتی به چالش کشیدن دیدگاه‌های یکدیگر

[Downloaded from ijm.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.22034/IJRN.10.4.3]

تأکید دارند. در نتیجه فرزندان چنین خانواده‌هایی دارای مهارت‌های اجتماعی قدرت حل مسئله و توانایی رهبری و قدرت ابراز وجود زیادی هستند (۳۸). در تبیینی دیگر می توان گفت در خانواده های با گفت و شنود بالا ارتباطات باز و خودانگیخته وجود دارد. در چنین خانواده هایی بحث هایی گسترده و در رابطه با موضوعات مختلف صورت می گیرد. آرزوها، افکار و احساسات افراد مورد توجه قرار می گیرد. در چنین خانواده هایی است که افراد احساس می کنند که مورد پذیرش والدین هستند و توسط آنها درک می.شوند والدین در چنین خانواده هایی بیشتر در مورد عواطف و احساساتشان صحبت می کنند و این مساله نیز ابراز وجود را در ایجاد ارتباطات وسیع تر ترغیب می کند. و در خانواده های با جهت گیری همنوایی زیاد اعضای خانواده تشویق میشوند تا خود را با در نظر گرفتن عضویت شان در خانواده تعریف کنند بنابراین، خودپنداره های آنها عمدتا به وسیله انتظاراتی که دیگران از آنها دارند تعیین می شوند. در نتیجه تهدیداتی که برای خودپنداره های آنها وجود دارد، به صورت ناهمخوانی بین خود واقعی و خود بایسته ایجاد می شود، افزایش عزت نفس، دوست داشتن دیگران، توجه به عواطف و احساسات دیگران، احساس مسئولیت تبحر در حل مسائل مهارت های ارتباطی قوی تر و در نهایت، رشد استقلال و ابراز وجود از تبعات گفت و شنود بالاست

از محدودیت‌های پژوهش حاضر خود گزارشی بودن ابزار پژوهش، روش نمونه‌گیری در دسترس و محدود بودن نتایج به دانش-آموزان دختر شهر بیرجند می‌توان اشاره نمود که در تعمیم نتایج باید احتیاط شود، بر این اساس پیشنهاد می‌شود مطالعات آینده بر روی پسران انجام شود و تفاوت های جنسیتی مورد بررسی قرار گیرند. همچنین پیشنهاد می‌شود در مطالعات آینده نقش متغیرهای میانجی مانند عوامل دموگرافیک در قالب معادلات ساختاری بررسی شود. بر اساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود که به آموزش بهبود عزت‌نفس و الگوهای ارتباطی خانواده در قالب کارگاه آموزشی پرداخته شود. درمجموع مطالعه حاضر ابعاد تازه و متفاوتی از نقش عوامل مؤثر در ابراز وجود به ویژه در دختران دانش‌آموز را آشکار ساخت.

نتیجه گیری

نتایج پژوهش بر اهمیت عزت‌نفس و الگوهای ارتباطی خانواده در بهبود ابراز وجود دانش‌آموزان تاکید دارد، بنابراین با ارتقای عزت نفس و الگوهای ارتباطی می توان به افزایش ابراز وجود دانش آموزان نوجوان همت گماشت.

سپاسگزاری

نویسندگان از تمامی دانش آموزان دختر متوسطه اول شهر بیرجند و کسانی که ما را در اجرای این پژوهش یاری دادند، کمال تشکر رادارند.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می دارند که هیچ گونه تعارض منافعی در این پژوهش وجود ندارد.

References

1. Amagir A, Groot W, Maassen van den Brink H, Wilschut A. A review of financial-literacy education programs for children and adolescents. Citizenship, Social and Economics Education. 2018;17(1):56-80. https://doi.org/10.1177/2047173417719555
2. Sajó A, Uitz R, Holmes S. Routledge handbook of illiberalism: Routledge; 2021. https://doi.org/10.4324/9780367260569
3. Ghani Far MH, Kharaei K. The Effectiveness of Life Skills Training (Self-Awareness and Effective Communication) on the Existence and Lack of Secondary School Students. medical journal of mashhad university of medical sciences. 2019;62(December):94-101.
4. Kazemi-Rezaei SV, Kazemi-Rezaei SA. Prediction of tendency to addiction based on alexithymia and assertiveness in nursing students. Feyz Journal of Kashan University of Medical Sciences. 2020;24(2):228-36.
5. Zamani Kalajahi Z, Sha'bani PD, J. Aghili PD, S. M. A Comparison of the Effectiveness of Sandplay and Storytelling Therapy in Shyness and Assertiveness of Primary School Children in Gonbad-e Kavus. Quarterly Journal Of Family and Research. 2022;19(2):43-56.
6. Ghazvineh J, Jadidi H, Taghvaei Nia A, Morovati Z. The Effectiveness of Academic Satisfaction Package on Self-Regulation and Assertiveness of High School Students. Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal(RRJ). 2022;11(7):79-86.

[Downloaded from ijrn.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.22034/IJRN.10.4.3]

7. Avşar F, Alkaya SA. The effectiveness of assertiveness training for school-aged children on bullying and assertiveness level. Journal of pediatric nursing. 2017;36:186-90. https://doi.org/10.1016/j.pedn.2017.06.020
8. Mohammad Ali Nejad Omran R, Kamalvand p. The concept of adaptive self-esteem in the Quran and humanistic psychology. Counseling Culture and Psycotherapy. 2016;7(27):1-32.
9. Harris MA, Donnellan MB, Trzesniewski KH. The Lifespan Self-Esteem Scale: Initial validation of a new measure of global self-esteem. Journal of personality assessment. 2018;100(1):84-95. https://doi.org/10.1080/00223891.2016.1278380
10. Martínez I, Murgui S, Garcia OF, Garcia F. Parenting and adolescent adjustment: The mediational role of family self-esteem. Journal of Child and Family Studies. 2021;30:1184-97. https://doi.org/10.1007/s10826-021-01937-z
11. Burger C, Bachmann L. Perpetration and victimization in offline and cyber contexts: a variable-and person-oriented examination of associations and differences regarding domain-specific self-esteem and school adjustment. International journal of environmental research and public health. 2021;18(19):10429. https://doi.org/10.3390/ijerph181910429
12. Razaghpoor A, Panahi R, Shafaeri M, Mafi M, Dehghankar L. The relationship between self-esteem and self-efficacy among nursing students in Qazvin: A cross-sectional study. Journal of Behdasht dar Arseh. 2021;8(4):34-43. https://doi.org/10.5812/modernc.110745
13. Pu J, Hou H, Ma R. The mediating effects of self-esteem and trait anxiety mediate on the impact of locus of control on subjective well-being. Current Psychology. 2017;36:167-73. https://doi.org/10.1007/s12144-015-9397-8
14. Ferdowsi F, Vakili N. Modeling the relationship between self-esteem and differentiation with the mediation of early self-expression and identity for the purpose of adolescent educational cultural pathology. journal of Adolescent and Youth Psychological Studies. 2023;4(5):195-205.
15. Hormozi nezhad M, M. Shehni Yeylagh M, Najarian B. The Relationship between Self-Esteem, Social Anxiety, Perfectionism and Assertiveness of Shahid Chamran University Undergraduate Students. Psychological Achievements. 2000;7(2):29-50.
16. Darjan I, Negru M, Ilie D. Self-Esteem-The Decisive Difference between Bullying and Assertiveness in Adolescence? Journal of Educational Sciences. 2020;21:19-34. https://doi.org/10.35923/JES.2020.1.02
17. Akhavi A, AliMohamadi J. The Role of Family in Formation of the Behavioral Dimension of Children and Teenagers. Bi-Quarterly Journal A Research on Educational and behavioral sciences: An Islamic Approch. 2021;1(1):31-55.
18. Updegraff KA, Perez-Brena NJ. Studying families as systems in adolescence and early adulthood. 2023. https://doi.org/10.1037/0000298-011
19. Braithwaite DO, Suter EA. Family communication. Sourcebook of Family Theories and Methodologies: A Dynamic Approach: Springer; 2022:531-48. https://doi.org/10.1007/978-3-030-92002-9_38
20. McNallie J, Gettings PE. Trust as a mediator between family communication patterns and relational maintenance in grandparent-adult child-grandchild relationships. Communication Quarterly. 2022;70(3):227-49. https://doi.org/10.1080/01463373.2022.2036214
21. Pendar Z, Azad E, Sohrabi F. Designing a model of personal responsibility based on the family communication pattern in adolescents with the mediating role of identity styles. Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal(RRJ). 2023;12(2):63-72.
22. Koerner AF, Fitzpatrick MA. Toward a theory of family communication. Communication theory. 2002;12(1):70-91. https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2002.tb00260.x
23. Scruggs X, Schrodt P. The frequency and comfort of political conversations with parents as mediators of family communication patterns and relational quality in parent-child relationships. Journal of Family Communication. 2021;21(1):17-33. https://doi.org/10.1080/15267431.2020.1860053
24. 24. Jones SM, Bodie GD, Koerner AF. Connections between family communication patterns, person-centered message evaluations, and emotion regulation strategies. Human Communication Research. 2017;43(2):237-55. https://doi.org/10.1111/hcre.12103
25. Czyżowska N. Identity Processing Style and Meaning in Life among Emerging Adults: Mediational Role of Commitment. International Journal of Environmental Research and

[Downloaded from ijm.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.22034/IJRN.10.4.3]

Public Health. 2022;19(11):6585. https://doi.org/10.3390/ijerph19116585
26. Haroun-Alrashidi H, Kazemian Moghadam K. The Relationship between Communication Patterns, Flexibility, Family Cohesion, and Assertiveness among Female Students. The Women and Families Cultural-Educational. 2018;13(44):165-83.
27. Hasanzadeh M. Personality, Family Communication Patterns and Assertive Behavior in Students. Educational Psychology. 2015;11(37):103-17.
28. Khormayei F, Zare M. The relationship between family/teachers' communication patterns and students' assertiveness through the mediating role of emotion regulation. Stud Learn Instr. 2017;8(2):68-91.
29. Tomova L, Andrews JL, Blakemore S-J. The importance of belonging and the avoidance of social risk taking in adolescence. Developmental Review. 2021;61:100981. https://doi.org/10.1016/j.dr.2021.100981
30. Tabachnick BG, Fidell LS, Ullman JB. Using multivariate statistics: pearson Boston, 2013.
31. Rosenberg M. Rosenberg self-esteem scale. Journal of Religion and Health. 1965. https://doi.org/10.1037/t01038-000
32. Rajabi G, Bahlool N. Measuring the reliability and validity of the Rosenberg self-esteem scale in first-year students of Shahid Chamran University. New Educational Approaches. 2008;3(2):33-48.
33. Koroshnia M, Latifian M. An Investigation on Validity and Reliability of Revised Family Communication Patterns Instrument. Journal of Family Research. 2007;3(4):855-75.
34. Gambrill ED, Richey CA. An assertion inventory for use in assessment and research. Behavior therapy. 1975;6(4):550-61. https://doi.org/10.1016/S0005-7894(75)80013-X
35. Zare M, Khormaee F. Psychometric properties of adaptive and aggressive assertiveness scale. Psychological Methods and Models. 2016;7(23):39-56.
36. Ebrahiminasab R, Motaghi Pisheh MH, Fatehi rad N. Investigating the Mediating Role of Interpersonal Trust and self-disclosure in Relation between self-esteem and Workplace Friendship. Human Resources Excellence. 2023;3(4):138-17.
37. Juhász M. Influence of personality on Teamwork behaviour and communication. Periodica Polytechnica Social and Management Sciences. 2010;18(2):61-74. https://doi.org/10.3311/pp.so.2010-2.02
38. Atkinson J. Investigating the Relationships between Family Communication Patterns, Academic Resilience, and Students' Classroom Communication Behaviors: West Virginia University; 2018.

[Downloaded from ijrn.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.22034/IJRN.10.4.3]